

ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA'DAKİ TIP DÜNYÂSI

Prof. Dr. Mustafa TEMİZ^δ

7.12.2019

*Orta Çağ'da Batıda
şeytanlarla uğraşan bir Tıp Dünyâsı'na karşı,
İslâm ülkelerinde
bilime dayalı çok ileri seviyede
bir Tıp Dünyâsı vardı.*

*Tıp konusuna,
Müslümanların yaptıkları hizmetleri ve bulunduğu seviyeyi
özetleyen,
araştırmacı Sigrid Hunke tarafından verilen,
ilginç bir hasta mektubu ile başlamak istiyorum.
Mektup,
bulduğu Müslüman hastânelere birinde taburcu olmak
üzere,
sırasını bekleyen,
bir hasta tarafından babasına yazılmıştır.*

*“Sevgili babacığım...”
“Para göndermene ihtiyacım bulunup bulunmadığını
soruyorsun.”
“Taburcu edilince,
bana bir kat yeni elbise ile ilk devre zarfında hemen çalışmak
mecebûriyetinde kalmamam için
beş altın verecekler.”*

“Böylece süründen hayvan satmaya ihtiyaç yoktur.

---

^δ Yazar, *particilik taassubunu reddeder, Türkiye Gemisi'nin batmamasının garantisinin, İslâmî istikâmet doğrultusundaki çalış-malarda olduğuna inanır ve bu nedenle İslâmî istikâmeti benimseyenlerin tarafındadır. Yazar hakkında daha fazla bilgilenmek isteyenler, aşağıdaki internet adresini **tıklayabilirler**:
[http://mtemiz.com/bilim/BHB%20GEÇTİ%20\(Yalnızca%20çocuksız%2031.07.2015\).pdf](http://mtemiz.com/bilim/BHB%20GEÇTİ%20(Yalnızca%20çocuksız%2031.07.2015).pdf)*

*“Beni henüz burada iken görmek istiyorsan,
hemen gelmelisin...”*

*“Ben ameliyat salonunun yanındaki ortopedi pavyonunda
bulunuyorum.”*

“Eğer büyük kapıdan gelirsen, cenuptaki dış holden geç...”

“Burası düşmemden sonra beni getirdikleri poliklinikdir.”

*“Orada her hasta evvelâ asistan doktor ve talebeler tarafından
muayene edilir.”*

*“Mutlaka hastâne tedâvisine ihtiyacı bulunan,
bitişik hastâne eczânesinde hazırlatabileceği reçetesini orada
alır.”*

*“Muayeneden sonra,
orada kayıt olup başhekime sevk olundum.”*

“Bir hasta bakıcı beni erkekler pavyonuna taşıdı.”

*“Banyoda yıkandıktan sonra bana hastânenin temiz elbisesini
giydirdi.”*

*“Solda başhekimin talebelere ders verdiği konferans salonu ile
kütüphâneyi de arkada bırakırsın.”*

*“Koridorun solundaki yol,
kadınlar pavyonuna çıkar.”*

*“Böylece sağ tarafı tâkiben dâhiliye ve cerrâhi kliniklerini
geçmelisin.”*

“Bir odadan şarkı ve müzik duyarsan içine bak!”

*“Belki ben,
o sırada nekâhet devresinde bulunanların
gündüzün kitaplar okuyup,
müzik dinlemek sûretiyle vakit geçirdikleri o odadayımdır.”*

*“Bu gün sabah vizitesini asistan ve hasta bakıcılarıyla birlikte
yaptığı sırada,*

*başhekim beni muayene etti ve
pavyon doktoruna anlayamadığım bâzi şeyler yazdırdı.”*

“Daha sonra doktor yarın yataktan kalkacağı
ve beni hemen taburcu edeceklerini söyledi.”
“Hâlbuki ben buradan ayrılmak istemiyordum.”

“Burada her şey aydınlık ve güzeldir.”
“Yataklar yumuşaktır.”
“Çarşafklar beyaz Şam patiskalarından,
yorganlar kuş tüyünden olup kadife gibi de zariftirler.”
“Her odada akarsu vardır.”
“Soğuk gecelerin başlamasıyla odalar ısıtılır.”
“Her gün midenin kaldırabildiği kadar
tavuk ve koyun kızartması verilir¹.”

“Komşu,
zarif piliç göğüslerinden bir kaç gün daha tadabilmek için,
tam bir hafta boyunca, sanki daha fazla hasta imiş gibi tavırlar
takınmıştı.”
“Lâkin başhekim şüphelendi ve sıhhatinin delili olarak bir bütün
ekmekle tavuğu yemesine müsaadeden sonra,
onu evine gönderdi.”
“Böylece benim de önüme son kızartılmış tavuğum gelecek...².”

Okuduğunuz bu hasta mektubu,
gerçekten **1000** yıl önce **Endülüs**'teki Müslüman Emevi
Devleti'ndeki hastânelerden birini anlatıyor.
Görüyoruz ki,
Erken Rönesans Dönemi 'nde,
Müslümanların hastâneleri,
bâzı bakımlardan,
günümüz hastânelerinden bile ileri seviyededirler.

Sigrid Hunke,
bu hususta şöyle demektedir:

---

¹ Hunke, S., *Bati'nin Üzerine Doğan İslâm Güneşi*, Sayfa 107.

² Hunke, S., Aynı eser.

*“...Bu mektup 1000 yıl önce Himalayalar'la Pirene'ler arasındaki
her büyük Müslüman şehrinde,
zarûri tesisler hâlinde mevcut bulunan hastânelerden birini tasvir
etmektedir³.“*

*Onuncu asrın ortalarında
sâdece Kurtuba'da 50 tâne hastâne vardı.
Kezâ Bağdat'ta **Abûdî Hastânesi**, Kâhir'de **Nasrî Hastânesi** ile
Şam'da bulunan
Nûrî Hastânesi bunlar arasında dillere destan olmuştu.*

*İslâm tıp ve tabâbetinin zirveye ulaştığı bu sırada
biliyoruz ki,
şu andaki gelişmeleri dikkate alarak,
Batı şartlanmışlığının tesiriyle,
“İslâm tıbbının bu seviyede olduğu böyle bir durumda,
Batılıların tıbbı, şüphesiz, bambaşkadır.”
diye düşüneceksiniz, değil mi?*

Acabâ öyle mi, bir bakalım?

*İsterseniz,
bu düşüncenizin haklı olup olmadığını,
o sıradaki Avrupa tıp ve tabâbetinden bir örnek vererek görelim:*

*Haçlı Seferi sırasında kendi milletlerinin tabâbetine güvenleri
olmayan Haçlı hükümdarları,
Filistin'de buldukları sırada,
sivilce, kolik ve ishallerini,
tercîhen,
Müslüman doktorlarına tedâvi ettiriyorlardı.*

---

³ Hunke, S., Aynı Eser, Sayfa 155.

*Bu maksatla,
hasta Fransızları tedâvi etmek için giden
Müslüman doktorlardan Sâbit,
on gün gibi kısa bir zamanda geri dönmesi üzerine,
Hıristiyan hastaları kısa sürede bu kadar çabuk nasıl tedâvi
edebildiği husûsunda,
arkadaşları tarafından hayretle karşılanınca,
durumu şöyle îzah eder:*

*“Bacağında çıban bulunan bir şövalye ile sıtmadan fazla
zayıflamış bir kadın getirdiler.”
“Şövalyenin ayağına yakı sardım.”
“Çıban patladı;
tehlikesiz bir seyir tâkip etmeye başladı.”
“Kadını diyete tâbî tuttum.”
“Vücut durumunu nebâtî gıdalar vermek sûretiyle iyileştirdim.”*

*“Bu sırada oraya gelen bir Fransız doktoru,
hastalara dönerek beni gösterip,
'bu sizi tedâvi etmeyi bilmiyor' dedi.”
“Şövalyeye tek ayakla yaşamayı mı,
ölmeyi mi tercih edeceğini sordu.”
“Şövalye,
'bir ayak ile' şeklinde cevap verdi.”*

*“Fransız doktoru,
kendisine kuvvetli bir şövalye ile keskin bir balta getirilmesini
istedi.”*

“Şövalye elinde balta ile görüldü”:

“Henüz oradan ayrılmamıştım.”

*“Doktor,
hastanın bacağını bir kütüğün üzerine koydu.”
“Bir balta darbesiyle bacağı kesmesini şövalyeye emretti.”*

“Şövalye,
gözlerimin önünde hastanın bacağına bir balta darbesi indirdi.”

“Ancak,
bu birinci darbeyle,
bacak ayrılmadı.”

“Şövalye,
ikinci defâ tekrar vurdu.”
“Bacağının ilikleri dışarıya fırlayan felâketzede,
hemen öldü.”

“Doktor,
onu tâkiben kadını muayene etti.”
‘Bu kadının başında ‘âşık olduğu’ bir şeytan var.
Saçlarını kesin’
dedi.”

“Kadının saçları kesildi.”
“Kadın,
tekrar hemşerilerinin yemeğinden sarımsak ile hardal yedi.”
“Böylece ateşi tekrar yükseldi”.

“Doktor,
‘kafasına şeytan girmiştir’ diyerek
onu yakalayıp
başının derisini Haç’a benzer şekilde yüzdü.”

“Kafasını örten kısım,
tamâmen açılıncaya kadar,
derisini ortadan çekip sıyırdı ve
kafasını sâdece tuz ile ovdu.”

“Kadın aynı anda öldü⁴.”

“Yapılacak bir hizmetin bulunup bulunmayacağını oradakilere
sordum.”

“Hayır, diye cevap verdiler.”

---

⁴ Hunke, S., Aynı Eser, Sayfa 144.

*Böylece,
o zamana kadar benim için meçhul bulunan
onların bu hârikûlâde tabâbetini öğrenmiş olarak oradan
ayrıldım.”*

*Okuyucu bu sûretle,
verilen bu iki örnekle,
Orta Çağ'da İslâm tıp ve tabâbeti ile Batı'nın tıp ve tabâbeti
hakkında yeteri kadar bir fikir elde etmiş bulunmalıdır!*

*Şimdi Orta Çağ'daki İslâm tıp ve tabâbeti ile Batı'nın tıp ve
tabâbeti hakkında söylenecek başka bir söze gerek yoktur,
değil mi?*

*On ikinci asrın sonlarına kadar,
Batı'da sâdece hasta kabul eden hastâneler yoktu.
Müslümanların hastânelerine benzer şekilde, yalnızca hastalarla
onların bakım ve tedâvilerine mahsus müstakil hastâne binâları
Batı'da ancak,
Haçlı Seferleri'nden sonra kurulmuştur.*

*Henüz son derece iptidâî bulunan bu hastânelerin ilki
ve o devirde yaşayanların kanaatlerine göre en iyisi,
Pâris'teki Hotel Dian hastânesi idi.*

Şimdi bir Batılı'nın kaleminden Hotel Dian'ı öğrenelim:

*“Tuğla döşemeli zeminde kat kat olmuş samanlar...”
“Hastalar zemine serpili bu samanlara basarak,
İtişe, kalkışa geziniyorlardı.”*

*“Birinin ayakları diğerinin başına bitişik...”
“Çocuklarla ihtiyarlar yan yana...”
“Belki inanılmaz ama gerçek!”*

“Kadınlarla ihtiyarlar birbirlerine karışmış vaziyette...”

“Salgın hastalıklara yakalananlarla diğer hafif hastalıklardan muzdarip bulunanlar bir arada...”

*“Dođum sancısı çeken bir kadın,
göğüs göğüse sıkışmış bir vaziyette iniyor,
bir süt çocuđu ihtilaç içinde dönüyor,
tifüslü bir hasta ateş içinde tutuşuyor,
bir veremli öksürüyor,
bir cilt hastası, son derece kaşınan cildini öfkeli tırnaklarıyla koparıyordu.”*

*“Hastaların en zarûrî ihtiyaç maddeleri noksandı.”
“Son derece sefâlet içinde yaşayan insanlara has yiyecekler kifâyetsiz miktarda verilmekteydi.”*

*“Bâzen şehrin hayırsever hemşerileri,
onlara bol yiyecek getiriyorlardı.”
“Bu maksatla,
gece ve gündüz açık bulunan hastânenin kapılarından herkes içeri girebilmekte,
istediđini görebilmekteydi.”*

*“Bir gün açlıktan yarı ölmüş bir duruma gelen hastalar,
ertesi günü ölçüsüz derecede fazla şarap içebilmekte,
şiddetli mide yorgunluğu neticesinde bâzıları ölmekteydiler.”
“Bütün binâda açıkça iğrenç haşereleler kaynaşmaktaydılar.”*

*“Hasta koğuşları o kadar mülevvesti ki,
hemşire ve hasta bakıcılar,
ancak ağızlarında sirkeli sünger ile içerilerine girmeye cesâret edebilmekteydiler.”*

*“Cesetler uzaklaştırılmadan evvel,
umûmiyetle yirmi dört saat veyâ fazla bir zaman ölüm döşeğinde bekletiliyor,
bu müddet zarfında mütebâkî hastalar,*

*cehennemî atmosfer içinde koku neşrine başlayan,
etrâfında yeşil at sineklerinin uçtuıkları yatağı,
ölünün katılaşılan vücûdu ile birlikte paylaşıyorlardı⁵.”*

*Sigid Hunke tarafından verilen bu bilgiler,
İslâm ülkelerinin ve Batı tıp ve tabâbetinin Orta Çağ'daki
durumlarını,
bütün açıklığıyla,
göz önüne sermeye yetmektedir.
Bu konuda literatürde daha çok örnekler vardır.*

---

⁵ Hunke, S., Aynı Eser, Sayfa 153.